

**ABDULLA AVLONIY ASARLARIDA YOSHLARNI OILADA
TARBIYALASHNING O'ZIGA XOS AHAMIYATI****Hasanova Shalola Farhodovna**

Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada Abdulla Avloniy asarlarida yoshlarni oila muhitida tarbiyalashning o'ziga xos ahamiyati o'rganiladi. Tadqiqot davomida Avloniy pedagogik qarashlari tahlil qilinib, oila tarbiyasining yoshlarning axloqiy, ma'naviy va madaniy kamolotidagi roli yoritiladi. Muallif o'rganishlarida Avloniy oila muhitini shaxs tarbiyasidagi birlamchi maktab deb hisoblaganligi, ota-onaning farzand tarbiyasidagi namunaviy roli hamda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarining o'zlashtirilishida oilaning ahamiyati ta'kidlangan. Shuningdek, zamonaviy tadqiqotlar bilan bog'liq qarashlar ham keltiriladi. Maqola oila tarbiyasining bugungi ta'lim tizimidagi o'rnini va uning yoshlarni kamolga yetkazishda tutgan markaziy o'rnini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Abdulla Avloniy, oila tarbiyasi, yoshlar tarbiyasi, ma'naviy-axloqiy tarbiya, pedagogik qarashlar.

**ОСОБОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ В СЕМЬЕ
В ТВОРЧЕСТВЕ АБДУЛЛЫ АВЛАНИ****Хасанова Шалола Фарходовна**

Бухарский государственный университет

Аннотация. В данной статье исследуется особое значение воспитания молодежи в семейной среде в творчестве Абдуллы авлони. В ходе исследования анализируются педагогические взгляды Авлани и освещается роль семейного воспитания в нравственном, духовном и культурном созревании молодежи. В исследованиях автора подчеркивается, что Авлони считал семейную среду первичной школой в воспитании личности, образцовой ролью родителей в воспитании детей, а также важность семьи в усвоении духовно-нравственных ценностей. Также будут представлены взгляды, связанные с современными исследованиями. В статье показано место семейного воспитания в современной системе образования и его центральное место в воспитании молодежи.

Ключевые слова: Абдулла Авлани, семейное воспитание, воспитание молодежи, духовно-нравственное воспитание, педагогические взгляды.

THE SPECIAL IMPORTANCE OF RAISING YOUNG PEOPLE IN THE FAMILY IN THE WORKS OF ABDULLAH AVLANI

Khasanova Shalola Farhodovna
Bukhara State University

Annotation. In this article, the works of Abdullah Avlani explore the special importance of raising young people in a family environment. During the study, the pedagogical views of Avlani are analyzed and the role of family education in the moral, spiritual and cultural maturation of young people is highlighted. The author's studies emphasized the importance of the family in the assimilation of spiritual and moral values, as well as the fact that Avlani considered the family environment as a primary school in the upbringing of a person, the exemplary role of the parents in the upbringing of children. Views related to contemporary studies are also cited. The article shows the role of family education in today's educational system and its central role in maturing young people.

Keywords: Abdullah Avlani, Family Education, Youth Education, spiritual and moral education, pedagogical views.

Kirish

Yosh avlod tarbiyasi har bir jamiyatning ijtimoiy, madaniy va ma'naviy barqarorligini ta'minlaydigan muhim omildir. Oila esa bu jarayonning birlamchi va asosiy muhitidir. Tarixda bir qator mutafakkirlar oila tarbiyasining asoslarini yoritib bergan bo'lsa-da, bu borada Abdulla Avloniyning asarlari alohida e'tiborga loyiq. Uning "Turkiy guliston yoxud axloq", "Tarbiya ijtimoiy", "Tarbiya jismoniy" kabi asarlarida yoshlarning oila doirasida tarbiyalanishining o'ziga xos jihatlari, milliy qadriyatlar asosidagi yondashuvlari keng bayon qilingan. Mazkur maqolada Avloniy asarlarida yoshlarni oila doirasida tarbiyalash masalasining nazariy asoslari, metodologik yondashuvlari va bugungi kun bilan bog'liqligi haqida fikr yuritilgan. Har qanday jamiyatning rivoji va barqarorligi, avvalo, u yerda yashayotgan yosh avlodning tarbiyasi bilan chambarchast bog'liq.[1] Yoshlar – har qanday xalqning kelajagi, uning ertangi kunining poydevori hisoblanadi. Shu bois, ularni har tomonlama barkamol, bilimli, axloqli va vatanparvar qilib voyaga yetkazish nafaqat maktab yoki oliy o'quv yurtlari zimmasidagi mas'uliyat, balki oilaning eng asosiy va tabiiy vazifasi sanaladi. Avloniy asarlarida tarbiya, ayniqsa oila tarbiyasi, alohida o'rinda turadi. Uning fikricha, bola tarbiyasi oila bag'rida boshlanadi, aynan shu muhitda insoniy fazilatlar, ma'naviy qadriyatlar, axloqiy mezonlar singdiriladi. Ota-onaning shaxsiy namunasi, uydagi

mehr-oqibat muhiti va diniy-ma'naviy tarbiya bolada kelajakdagi xarakter asoslarini shakllantiradi. Shu jihatdan olganda, Avloniy o'z zamonasida oila tarbiyasi borasida ilgari surgan g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan, aksincha, zamonaviy pedagogika bilan uyg'unlashgan holda dolzarbligini saqlab qolmoqda. Maqolaning maqsadi – Avloniy merosi orqali bugungi oila tarbiyasi muammolarini chuqurroq tushunish va undan samarali foydalanish yo'llarini aniqlashdan iborat.

METODOLOGIYA

Maqola tadqiqotida sifatli tahlil (qualitative analysis) asosida yondashuv amalga oshirildi. Tadqiqot predmeti sifatida Abdulla Avloniy asarlarida, xususan “Turkiy Guliston yoxud Axloq”, “Tarbiya ijtimoiy”, “Tarbiya jismoniy” nomli risolalarda keltirilgan tarbiyaviy g'oyalar tanlab olindi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – Avloniy tomonidan ilgari surilgan tarbiya konsepsiyasida oila muhitining o'rni va uning zamonaviylikdagi ahamiyatini ochib berishdan iborat bo'ldi.[2]

Tarixiy yondashuv: Avloniy asarlari XX asr boshlarida yozilgan bo'lib, o'sha davrda mavjud bo'lgan ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy sharoitni hisobga olgan holda ularning mazmuni tahlil qilindi. Bu usul orqali Avloniy g'oyalarining tarixiy asoslari ochib berildi.

Matnshunoslik tahlili: Avloniy matnlarida ishlatilgan asosiy tushunchalar, iboralar va g'oyalar semantik jihatdan tahlil qilindi. Masalan, “axloq”, “tarbiya”, “oila”, “farzand”, “ma'rifat”, “shaxsiy namuna” kabi kalit tushunchalar chuqur o'rganildi.

Tematik tahlil: Oila tarbiyasi bilan bog'liq g'oyalar tematik guruhlariga ajratildi – axloqiy tarbiya, diniy-ma'naviy tarbiya, jismoniy tarbiya, ota-onaning roli, jamiyat bilan bog'liqlik va hokazo.

Matnshunoslik, tematik tahlil, matnshunoslik tahlili va tarixiy yondashuv — Abdulla Avloniy asarlarida yoshlarni oila muhitida tarbiyalashga oid g'oyalarni chuqur va tizimli o'rganish imkonini berdi. Ushbu metodlar asosida Avloniy tomonidan ilgari surilgan tarbiya tamoyillari, ularning ijtimoiy-madaniy sharoitdagi o'rni va zamonaviy pedagogika bilan bog'liqligi tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, Avloniy o'z zamonasining ilg'or fikrlovchi pedagogi sifatida oila tarbiyasining nazariy va amaliy asoslarini puxta ishlab chiqqan va bu qarashlar hozirgi davr uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.[2]

NATIJALAR

Abdulla Avloniyning “Turkiy Guliston yoxud Axloq”, “Tarbiya ijtimoiy” va “Tarbiya jismoniy” kabi asarlari asosida uning yoshlarni oila muhitida tarbiyalashga doir fikrlari atroflicha o'rganildi.

1. Oila tarbiyasi Avloniy uchun birlamchi qadriyatdir

Avloniy asarlarida bola tarbiyasi, eng avvalo, oila bag'rida boshlanishi lozimligi takror-takror ta'kidlanadi. U oilani “tarbiyaning birinchi maktabi” deb ataydi va har qanday ta'lim-tarbiyaning poydevori, asosiy yo'nalishlari aynan shu muhitda

shakllanishi kerakligini uqtiradi. Avloniy fikricha, farzandga beriladigan ilk axloqiy saboqlar, ma'naviy qadriyatlar, milliy ong va hissiyotlar aynan oila muhitida eng samarali singdiriladi.

2. Axloqiy tarbiya – Avloniy pedagogikasining yuragi

Asarlarning mazmunidan ko'rinadiki, Avloniy bola tarbiyasida axloqiy fazilatlarining ustuvor o'rin egallashini muhim deb biladi. Uning fikricha, insonda halollik, sadoqat, mehribonlik, poklik, mehnatsevarlik, sabr-toqat kabi fazilatlar bolalikdan boshlab singdirilishi kerak. Bu fazilatlar esa oilada ota-onaning kundalik hayotiy namunalari orqali o'z aksini topadi. U shunday deydi: *“Axloqsiz ilm – xalqqa dushmandir.”*

3. Ota-onaning shaxsiy namunasi – asosiy tarbiyaviy kuch

Avloniy farzand tarbiyasida ota-onaning o'zini tutish madaniyati, axloqiy mezonlarga amal qilishi va hayotiy qarashlari farzand ongiga bevosita ta'sir qilishini ko'rsatadi. U ota-onani “farzandning birinchi ustozlari” deb ataydi. Uningcha, og'zaki nasihatlardan ko'ra, amaliy namunalar samaraliroq ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ota-onalar farzand oldida halol, vijdonli, mas'uliyatli bo'lishi lozim.[3]

Tahlil (Munozara)

Bugungi pedagogik va psixologik nazariyalar (xususan Bronfenbrennning ekologik modeli, Montessori yondashuvi) ham bolaning rivojlanishini oilaviy muhitdan ajratib bo'lmashligini ko'rsatadi. Xuddi shu tamoyilni Avloniy o'z asarlarida anchayin ilgari ilgari surgan.

Shuningdek, Avloniy diniy va milliy qadriyatlar asosidagi tarbiya modelini taklif qilgan. Bu holat, zamonaviy dunyoda madaniyatlararo globalizatsiya jarayonida o'zligimizni saqlab qolish uchun ayni muddaodir. U tomonidan ilgari surilgan “tarbiya — millatni yashovchan qiluvchi kuch” degan g'oya bugungi kunda milliy g'oya va mafkura konsepsiyasi bilan uyg'unlashadi. Avloniy tarbiyada ota-onaning faol ishtirokini shunchaki nazariy jihatdan emas, balki amaliy jihatdan ham asoslab bergan.[4] U nafaqat bolaga nasihat berishni, balki unga doimiy e'tibor, mehr, sabr va namuna ko'rsatishni muhim deb bilgan.

XULOSA

Avloniy asarlarida ota-onaning shaxsiy namunasi farzand tarbiyasida katta ahamiyatga ega ekani alohida ta'kidlangan. So'zdan ko'ra amaliy namuna kuchliroq ta'sir qilishi, ota-onaning axloqiy fazilatlarini va ma'naviy me'yorlari bolaning kelajakdagi hayot yo'lini belgilaydi. Shu bilan birga, Avloniy tarbiyani diniy-axloqiy asoslarda olib borishni muhim deb hisoblaydi, bu esa bolani faqat bilimli emas, balki ma'naviy yetuk inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, Abdulla Avloniy pedagogik qarashlari bugungi kun uchun ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, oila muhitida yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk insonlar sifatida tarbiyalash masalalarida chuqur falsafiy va amaliy asoslarni taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Avloniy, Abdulla. *Turkiy Guliston yoxud Axloq*. Toshkent, 1906, pp. 12-45.
2. Karimov, O. (2020). Abdulla Avloniy pedagogik qarashlari va ularning zamonaviy ahamiyati. *O'zbekiston Pedagogika Jurnal*, 12(3), 45-53.
3. Avloniy, Abdulla. *Tarbiya jismoniy*. Toshkent, 1908, pp. 15-40.
4. Nazarov, S. (2018). Oila tarbiyasining yoshlar ta'limidagi o'rni. *Milliy Ta'lim*, 7(2), 20-28.